

August Varenius

M. Augusti Varenii, Ebraeae Linguae in Illustri Rosarum Academia Professoris Publici [...] seu De Targumim vel Paraphrasibus Chaldaicis Oncelosi in Legem, Jonathanis in Prophetas, & illa quae extat in Hagiographa, Lectionum Academ. prima 17. Cal. Aug. Anno 1644. in Auditorio maiori habita In qua varia illarum ratio breviter explicatur, exemplis illustratur, & simul hodiernae Synagogae Iudaicae ab illa, quae Jonathanis tempore fuit, Apostasia demonstratur

Rostochii: Kilius, 1644

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn738041718>

Druck Freier Zugang

Einleitung zu den Vorlesungen
über die Targuiniere
des A. Varenius.
R. U. theol. 1644.

M. AVGVSTI VARENI,

Ebreæ Linguæ in Illustri Rosarum

Academiâ Professoris Publici

רוש דפרקא

seu

De

TARGUMIM

vel

Paraphrasibus Chaldaicis On-

celosi in Legem, Jonathanis in Pro-

phetas, & illa quæ extat in Hagio-
grapha,

Lectio num Academ. prima 17. Cal. Aug.

Anno 1644. in Auditorio majori

habita

In quâ varia illarum ratio breviter ex-

plicatur, exemplis illustratur, & simul hodie-

na Synagogæ Judaicæ ab illâ, quæ Jonathanis
tempore fuit, Apostasia demonstratur.

ROSTOCHII,

Impressit NICOLAUS KILIUS, Academ. Typographus

ANNO M. DC. XLIV.

VIRIS pl. Reverendis, Clarissimis, Excellentissimis

DN. GERHARDO GRAVIO,

S S. Theol. Licentiato, Ecclesiæ Cathedralis
apud Hamburgenses Pastori, & SS. Li-
terarum ibidem Lectori.

ut &

DN. M. HEINONI CREGELIO,

Ecclesiæ Ultzensis Præposito, & vicinarum
Superintendententi dignissimo.

Theologis Orthodoxis, & de Ecclesiâ

Christi benè meritis, Fautoribus ac Ami-
cis suis honorandis.

S. P.

Singularis vestra, Viri pl. Reverendi, humanitas,
& spectata satis jam satis amicitia, cujus luculenta &
nullo non tempore commemoranda, vel nuper in itinere,
quod ex hac Academiâ in patriam susceperam, mihi dedi-
stis documenta, jusserunt me reducem, illi vestra tam prolixa
tam benefica erga me voluntati reciprocâ quadam mei in vos
affectus contestatione respondere, & has mea Professionis primi-
tias celebribus vestris nominibus inscribere. Scilicet ex quo mi-
hi ab illustrissimo hujus provincie Principe, Domino meo clemen-
tissimo, Publicum Linguam Sanctam, quam tantum ad Sacra
manuducere novi, docendi munus in hac Academiâ est deman-
datum, id mihi negotij credidi solum dari ut Auditores meos
ad

*ad solidam & fundamentalem fontium Ebraicorum & omnis
 Hebraismi cognitionem, quantum id per ingenij mei tenuitatem
 licet, informarem. Quicquid hactenus hac in re, per id, quod
 breve fuit, tempus prestare potui, prestavi, plura prestaturus, si
 DEUS vitam & sanitatem concesserit. Previdebam tum, cum
 mea professionis initium facerem, saepius in praelectionibus pu-
 blicis allegandos mihi fore celebriores Rabbinos & paraphrastas
 Chaldaeos: de quibus, ut, quid sentirem, Auditoribus meis ex
 parte constaret in primâ statim praelectione hunc de Targumim,
 discursum institui. Omnia & singula loca in illis examinare non
 constitui, nec id ipsum licet per alios labores officij mei. Acce-
 dit, quod apud nos non aliam quam interpretes antiqui fidem
 merentur, & in eo potissimum nobis inseruiant, ut illos ipsos, qui
 pari cum Scripturis divinis religione illos venerantur, Judaeos,
 infensissimos nostrae religionis adversarios exinde tantò possumus
 firmiter convincere, quantum magis illi vi sententiae Thalmudi-
 cae, coguntur id principium admittere. Possumus enim hodie
 per DEI gratiam non ex Scripturâ saltem: sed & propriis,
 quae non minus vel magis etiam illi venerantur, principiis, ut
 Doctrinâ Thalmudicâ, paraphrasibus Chaldaicis, & antiquo-
 rum suorum Magistrorum Scriptis illos caecitatis suae convince-
 re, quaequam verummi illi, justo DEI judicio excæcati, illis
 ipsis quae alias velut Sacrosancta venerantur, & omnino ad-
 mittere coguntur, Magistrorum suorum vetustiorum Scriptis,
 cum inde convincuntur, contradicere non verentur. Super-
 sunt ceriè etiamnum loca plurima in Targumim & vetustio-
 rum Rabbinarum scriptis, & fortè longè plura superessent,
 si vel omnia illa, vel saltem illa, quae venerunt sine corruptio-
 nis suspitione ad nos pervenissent. Petrus certè Galatinus se
 in Targum Jonathae super caput 6. v. 3. legisse asserit: קרוש
 אבא S. Pater S. Filius S. Spi-
 ritus*

aeus Sanctus. At hodie aliter legitur versus ille in Targum Jo-
natha: קדש בשמי מרומא עלאה בית שכינתיה קדוש על
ארעא עובר גבורחיה קדוש לעלם ולעלמי עלמיה וי צבאות
i. e. Sanctus in caelis excelsis domo majestatis ejus. Sanctus super
terram opus potentiae ejus: Sanctus in seculum & in secula se-
culorum Dominus: quam Jonathanis interpretationem etiam
R. David Kimchi expositioni sua subjungit: זכר שלשה פעמים
קקק כנגד שלשה עולמים עולם העליון וחוא עולם המלאכים
והנשמות ועולם שתיכח וחוא עולם הגלגלים והכוכבים ועולם
השפל וחוא העולם אנשים: Sensus est nomen divinum triplicari
propter tria secula: Supremum, quod est Angelorum & anima-
rum: Medium quod est orbium caelestium & stellarum: Infi-
mum quod est hominum, addit postea ויהי Et Jonathan inter-
pretatur, subjungens illam, quam ante memini, Jonathanis in-
terpretationem, ut si illa, quam P. Galatinus adducit, ab anti-
quis exemplaribus robor haberet, utrumq; & Paraphrasen
Chaldaeam & Kimchium, hoc in loco corruptum esse, dicere lice-
ret. Super sunt tamen omnium ferme fidei nostrae capitum in
hoc ipso Jonathane testimonia satis multa, quae non possunt non
& nostram religionem illustrare, & Judaeorum Synagogam er-
roris & Apostasia convincere, quorum partem quandam etiam
in hoc ipso discursu attingere volui. Eadem ratio de veterio-
rum Judaeorum scriptis, & antiquiorum Rabbiorum in Scri-
pturam commentariis. Disputant illi quae sit causa triplicati
divini nominis in ויהי i. e. קריאת שמע. Lectione: Audi Isra-
el Dominus DEUS noster Dominus unus est. Rem illam my-
sterio non carere sibi persuasum habent (praecipuis cum utriusq;
& primae & ultima vocis litera ultima וי שמע & ד in אהו sit
majuscula) hinc mane, vespere eam magna cum devotione &
superstitione recitant, & illa ipsa recitatione beatitudinem sibi
arrogant, ut patet ex precatione רבון כל עולמים, quam his
verbis

verbi claudunt: אשר ינו שאנחנו משכינום ומעריבום ערב
 קש i. e. Beatos nos qui mane
 surgentes, & vesperi lectum petentes recitamus bis singulo die:
 Audi Israel &c. addita abbreviaturâ consuetâ בשלמלו i. e.
 Benedictum sit nomen gloriosum ejus in seculum & sempiter-
 num. Ritus illi recitationi adbibendos R. Abraham אב"ע dicit
 esse מתעמקגדוטוס nec temerè investigandos: כה
 העתיקו קרטוננו זל על קש'הוא האמת ואין צורך לחפשם:
 At quam ter iterati nominu divini dant causam? Rabbi אב"ע in
 dandâ ratione ita se torquet, ut in medio rem totam relinqvat:
 תנאמ דבני התורה כנגד האבורה in respectu ad Abrahamum, Isaacum
 & Jacobum. At ego mihi cerò persuadeo, Vetustiores
 Judæos longè nobiliorem habuisse sua tanta religionis, quæ nunc
 in superstitionem abiit, rationes, præprimis cum מרוש שלוש
 non rarò meminerint. P. certè Galatinus ex libro Zohar, illu-
 stre satis adducit testimonium, ubi ad nomen primum יהוה Rab-
 binus aliquis ita scribit: Hic est יהוה antiquus, qui est prin-
 cipium omnium rerum, antiquus antiquorum & dicitur Pater.
 Ad אלהינו) DEUS noster, profunditas fluminum & fons sci-
 entiarum, quæ procedunt ab illo patre, & vocatur Filius. Ad
 tertium nomen: יי Hic est Spiritus S. qui à duobus procedit, &
 vocatur mensura vocis, Hic unus אחר est, ut unum cum al-
 tero concludat & colliget. Hoc arcanum non revelabitur, do-
 nec venerit Messias. Ex commentatoribus Rabbiniis præcipui
 sunt R. Aben-Esra R. David Kimchi quorum uterq; religiosus sa-
 tis est in investigando sensu Grammatico, & accuratâ Scrip-
 turae conexione vel ordine: quin אב"ע exorsurus commentarium in
 Pharaſcham אלה השפטיים quæ est Exod. 21. 1. præmittit
 hunc Rhythmum:

אשרי ניתן לב לפשטיים
 גם בכללים גם ברפטיים

A 3

i. e.

i. e. Felix ille, qui investigat sensum literalem

Tam in universa lib. quam particularibus,

Addit statim: qui hoc fecerit, ille demum noverit, quare hæc pharaseha à יין incipiat: quin ibidem rationem dare laborat sequela unius legis ad aliam: ואם יכלנו verba sunt Rabbini למצוא טעם למה דבק זה המשפט אל זה והוא מצויה אל זה נדבק בכל יכלתנו ואם לא יכלנו נחשוב כי החסרון בא כחסרון רעתינו: Si fundamentum conjunctionis unius Legis cum aliâ & unius præcepti cum alio invenire licet, omnes ingenij nervos eò intendemus: Sin minus, cogitabimus causam illius ignorationis esse nostri intellectus àδυναμίαν. Nec minores illis extiterunt R. Levi ben Gerson, vulgo רלב"ג, R. Salomo Jarchi, licet hic in fabulas sæpius abeat, quas inde magnam partem unam cum expositione transtulit Nicolaus de Lyra: quorum omnium commentaria ad literalem sensum, & vocum phrasiumq; difficultiorum, adeoq; totius Hebraismi cognitionem plurimum conferre, non negabit, qui illa maturo judicio legere poterit. Sane nec Tremellius, nec Munsterus id, quod in Bibliorum editionibus & annotationibus, præstiterunt, præstare potuissent, nisi horum commentaria habuissent. Munsterus ipse: Meo, inquit, judicio ineptiunt, qui contemptis Hebreis scriptoribus pergunt interpretari V. T. libros. Certè id ego ex eis didici, quod sæpè monitores sint veritatis etiamsi ipsi interim in tenebris & errore versentur. Hallucinati sunt plurimi qui citra Judæorum suppetias Hebraicum textum interpretari nostro ævo conati sunt. Divus sanè Hieronymus id tentare noluit, qui semper conductitium Judæum apud se habuit, qui illi in locis diffi-

difficilioribus Rabbiorum expositionem suggereret. Nam sunt multa loca in Scriptura, quæ citra Hebreorum traditionem non facilè intelligi possunt quicquid nasuti hic garriant. *Hac Munsterus, quæ vera esse nemo negabit, qui de his literis verè judicare poterit. Hieronym. 11. Ep. ad Dommonem & Rogatianum: Cū à me nuper, inquit, flagitassetis ut vobis Paralipomenon libros Latino sermone transferrem, de Tiberiade Legi quendam Doctorem, qui apud Hebreos admirationi habebatur assumpsi, & contuli eū eo, à capite, quod ajunt, adusq̄, extremum unguem, & sic confirmatus ausus sum facere quod volebatis. Quin in ipsarum etiam de Messia prophetiarum expositione, licet in applicatione non possint nō ex falso presupposito graviter hallucinari, sapius tamen optimè literam explicant, sapius agnita veritatis argumentum præbent, sapius inter seipsos dissentiunt: ubi frequens est illud ה' נחלקו דבורנו 'Dissentiunt Rabbini nostri quorum memoria sit in benedictione, quâ in re R. Abarbinel est insignis, qui aliquando non illorum saltē, quos dixi, Rabbiorum Antecessorum: sed vel ipsius Talmudis expositionem appugnat, & suam propugnat. Sed ad institutum redeo. Vos, Viri pl. Reverendī eâ quâ hætenus, benevolentia conatus meos prosequi pergite, & has professionis meæ primitias benev. lè accipite, sic illas tandem aliquando sequentur Theruma, & decima. Valete. Dabam in inclytâ Rosarum Academiâ 3. Cal. Decembr. Anni 1644.*

Pl. Rev. V. Clarit.
Offic.

M. AUGUSTUS VARENIUS,
in Acad. Rostoch. Ebrææ Lin-
gæ Professor.
Auditoræ

Auditores Eximij ac Præstantissimi

Aggressurus meæ professionis initia,
quod felix & faustum jubeat esse supremus cona-
tum nostrorum moderator DEUS, & meritò re-
cordor terti illius Ebreorum moniti:

ראשית כל מעשיך יהיה בשם השמים

Principium omnium actionum tuarum sit in nomine caeli i.e. DEI
Gentiles, qui superstitioso licet, serio tamen Dea suos cultu profe-
quebantur, usq; adeò nihil sine præviâ Deorũ suorum supplicatione, sus-
cepisse, ut nec cibum, nec pocula sine libatione sumserint, testes sunt,
ipsorum Poeta: Nec enim

διπλῶν χυτρώδων ἀνεπὶρέκτων ἀνελάοντα
ἔδειν

licebat. Eandem vel religionem, vel superstitionem in majoris momen-
ti rebus illos observasse, docent eorundem monumenta. Phoebò fru-
gum Auctori, earundem primitias offerebant: Iovi suo

Δημητέρι τ' ἀγνῆ

Ἐκπλέα βέλθειν Δημήτερι ἱερὸν ἀκτῆ

Ἀρχόμενοι τὰ πρώτ' ἄροτου

supplicabant: orationem vel carmen aliquod elegantius exorsuri nu-
men invocabant: patet id ex Marone, qui

*Quid faciat letas segetes: quo sidere terram
Vertere conveniat*

decantaturus, universum concilium deforme Deorum velut ad
comitia quædam convocat. Judei vetustissimi, quorum religionis æ-
mulatrix fuit illa gentilis superstitio ראשית כל מעשיך uni Israe-
lis DEO cum voto solemnè consecrare tenebantur ex lege ככורו
vel primitiarum Exod. 23. Superiores vero ut & hodiernos nil quic-
quam sine supremi Numinis, quod unum venerantur, invocatione tra-
ctandum suscipere, vel soli docent Rabbiorum in Scripturas commen-
tarij. Magna igitur mihi, magna nobis omnibus qui veræ Sapientia,
Lingvæq; S. Studio ducimur incumbit illos imitandi necessitas. Illius
enim Lingvæ nobis incumbit studium, quæ doctissimorum consensu est

extra

extra omnem ingenij aleam est posita, coeterarum omnium Mater & Regina, ipsiusq; DEI, Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, totius deniq; triumphantis in caelo Ecclesiae Lingua. Veteris T. ad cuius intellectum genuinum illa manuducit, nobis conceduntur in illa ipsa, quae primò omnium consignata sunt, lingua, scripta Θεόπνευστα, ubi Gvid. Fabricij Broderiani, Viri licet Pontificij: tamen Ebraeae linguae peritissimi, iudicio, tot sunt Sacramenta, quot litera: tot mysteria, quot puncta: tot arcana, quot apices: Ubi omnia vel minima quaeq; summa cum attentione sunt consideranda: cum hic sit profunda quaedam secretorum abyssus, quae non potest exhauriri, & in qua Doctissimi Viri, quò majores progressus faciunt, tantò magis ignorantia sua sibi met conscij evadunt, novè semper astruuntur in illo splendido DEI volumine, quod non secus divinis characteribus distinctum, mysteriù variatum undiquaq; coruscet atq; ingens & rotundum illud naturae volumen claris sideribus, quasi quibusdam literis aureis est exornatum: quae omnia, si quis sine supremi numinis auxilio, & sine vitae ipsius, quantum nostra patitur imbecillitas, sanctitate, vel fructuose suscipi, vel feliciter administrari posse putaverit, illum insigni vel ignorantiae, vel temeritatis vel audaciae viatico instructum esse oportet. Longè alia mihi, alia vobis A. O. mens erit. Vos saltem, ut iisdem, quibus olim Damascenus publicè dicturus, Auditores suos ad precum conjunctionem sollicitabat, verbis vos alloquar: ἐπευξασθε μοι τὸ Θεῖον τὸ πνευματικόν ἑλλειψιν ἢ ἀνυχοῦσθαί μεν ἀνόητοι καὶ μετ' ἢ οἱ ἀγρομάμοι τοῦ τῶν λιάν σφῶν σφάτεροι γίνονται.

Te igitur, Trinune DEUS, supplices veneramur, ut hanc Academiam, ad usq; supremam totius universi πανολεθραν conservare, singulorumq; docentium & discipulorum studiis ex alto velis benedicere. Da mihi, da nobis omnibus Spiritum S. tuum, Spiritum sapientiae & intellectus, ut, quam me succipere voluisti provinciam, ea promovere possit solà nomi-

B

nis

nis Ecclesiæ verbiq; tui gloriam. Floreat in
hâc Academiâ opt artium, Lingvarum, San-
ctæ præprimis, studium: ut cœlestis doctrinæ
puritas illius beneficio conservetur, ad seram,
si qua speranda est, posteritatem, contra licet
nitentibus inferorum portis, propagetur, &
in hâc vitâ, pristinæ: sed amissæ felicitatis pars
magna restauretur. Illumina oculos cordis
nostri, ut videamus tuæ legis mirabilia, ut in-
telligamus verbi cœlestis mysteria. Tu

*Qui gentes fidei sub unitatem
Per discrimina multa Linguarum
Solator Paraclete congregasti.*

Da quæsumus, ut illud ipsum nobis liceat tuo
ductu fructuosè intelligere, quod tuo olim
impulsu Prophetæ jussi sunt literarum monu-
mentis consignare. Sic & in hâc & futurâ
vitâ te Patrem, Filium & Spiritum S. hâc ipsa
linguâ Sacro-Sancta cum Angelis & Archan-
gelis, cum Sanctis, qui olim in hâc linguâ locu-
ti sunt, Prophetis & Patriarchis devoti vene-
rabimur. Amen.

Cum multa igitur sint quæ singula Lingvæ Sanctæ præ cœteris & auto-
ritatem & dignitatem satis evidenter asserunt, tum verò illud præpri-
mis eâ commendat, quod Lex Mosæica antiquissima Judæis data. partim
digito ipsius DEI, quem hâc Lingva Autorem habet, partim manu
Mosæ inspirante Spiritu S. primò omniam fuerit exarata quin & uni-
versa fermè V. T. Scriptura à Prophetis *πνεύματι ἁγίῳ φερομένη*
primò

primò omnium in hâc lingua consignata: sed & per multa secula sine
 ulla corruptionis specie ad hunc usq; diem feliciter, Masoræ beneficio
 fuerit conservata: cujus tamen dignitatis partem quandam licet exi-
 gvam sibi quoq; vendicat lingua Chaldæa, conjunctissima matris Ebreæ
 filia, ex tritâ Rabbīnorum sententiâ non nihili faciendâ, cum DEUS
 benedictus impertiatur ei honorem, in *Lege, Propheti, & Hagiogro-
 phi* scilicet in *Lege Gen. 31. v. 47.* ubi tumulum lapidum, quem Jaco-
 bus Hebraico nomine גלעד salutavit, Laban Syrus, & ex eâ Syriæ re-
 gione, quæ peculiariter ab Ebreis Paddan Aram: à Græcis quod inter
 Euphratem, Tigrimq; media esset, Μεσοποταμία: à Latinis Syria inter-
 amnis vocatur, oriundus, in suâ lingvâ, quam Aramæam appellant,
 (nec enim olim ut nunc, Syra & Chaldæa distinguebantur) יגרת סודרת
 s. acervum testimonij vocat. In Prophetis præter unam vel alteram
 voem, Jer. 20, 11. solemne responsum, quod Babylonis ad Aposta-
 siam sollicitantibus reddere deberent, captivis Judæis ab ipso DEO in
 Lingvâ Chaldaicâ præscribitur his verbis: כרנה תאמרין להום
 אלהיא די שמיא וארקא לא עכרו ואכרו מארעא ומן תרות
 כלשון ארמית In Hagiographis integra extant capita שמיה אלה
 in Daniele quidem à capitis secundi v. 4, ad usq; c. 8. in Esia à v. 8. c. 4.
 ad v. 26. c. 7. ut ita supremam utriusq; & Hebrææ & Chaldææ Lingvæ
 puritatem, & sermonis dignitatem in solis reperire liceat Veteris T. li-
 bris. Placet Auditores honoratissimi, hâc occasione de Targumim seu
 Chaldaicis, quæ in omnes Scripturæ V. T. libros, exceptis Paralipome-
 non, Danielis & Esræ voluminibus, extant, paraphrasibus celebratissi-
 mis, pauca pro præsentis temporis ratione dicere, & tandem futuri mei
 propositi rationes vobis exponere. Triplex igitur Targum s. paraphrasis
 Chaldaica præ cæteris celebratur: Oncelosi Profelyti in Legē (in quam
 etiam aliud Hierosolymitanum ut & quod sub Jonathanis nomine, sed
 falsò venditatur, extat) Jonathanis Uzielis filij, Viri inter 80. Discipulos
 Hillielis celeberrimi, in Prophetas: R. Josephi (ei enim vulgò ascribitur)
 in Hagiographa. Et Oncelosi quidem in Legem & Jonathanis in Pro-
 phetas paraphrasis omnium Ebreorum suffragio majori laude celebra-
 tur. Ille enim sensus literalis veritatem, Linguæq; Chaldaicæ purita-
 tem maximè post Danielelem & Esram persequitur. Hic verò præter
 innumera, quæ dextrè satis explicat loca, præcipua quoq; de Messia-
 vatici

vaticinia satis aperte explicat, & quid Verus Synagoga Christi seculis proxima de Messia crediderit, indicat, quamvis illa ipsa, quæ de Messia promissa explicat, loca, minus recte sæpius applicet, veniam tamen hæc in re vel commiseratione dignus, cum non possit: sed ante nostri Messia tempora suam paraphrasin ediderit. Hujus autem Jonathanis etiam sunt, qui paraphrasin in Legem & Hagiographa extare dicunt, antiqui tamen Hebrei, qui ordines משניות conscripserunt, non solum nihil præterquam in Prophetas ab eo scriptum asserunt, verum etiam ne plus scriberet, & nondum statuto tempore, mysteria patefaceret cœlesti oraculo vel voce voluit admonitum. Extat hæc de re Thalundistarum testimonium in מסכת סגילה his verbis של נביראום ונתן בו עזראל אמרו ונודעוזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה יצאה בכת קור ואמרה מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם ועוד ביקש לגלות הרגום של כתובים יצאה בכת קור ואמרה לו דויך מאיר טעמא דאיה דארתוכיה קץ המשיח

i. e. Targum Prophetarum Jonathan Uzielis filius fecit, & commota fuit terra Israelis ad quadringenta usq; miliaria. Tunc egressa est vox cœlestis & dixit: Quis ille, qui revelavit secreta mea filiis hominum? Porro cum cuperet quoq; manifestare Targum Hagiographorum rursus egressa est vox cœlestis dicens ipsi: Sufficiat tibi: Quamobrem? Propterea quia in illis revelatur finis Messie. De illo, quod sub Jonathanis titulo sed falsò extat in legem, rectè sentit Drusus: Jonathan, ait, Uzielis filius nunquam vertit legem; hoc est quinque libros Moysi. Quid igitur? Ad quæstum erat utilius Typographis prætere nomen Jonathan quam alterius Interpretis Hierosolymitani. Nam Jonathan in tantâ est autoritate apud Ebreos, ut libri ejus ferè pro Canonicis habeantur. Nec minus Targum Hagiographorum Viris doctissimis satis probatur, fid, quod extat in Canticum Salomonis, & Threnos Jeremie excipias, quod & Dialecti varietate, & fabularum pluralitate, ipsaq; prolixitate, & à cœteris Targumim, & ab ipso, qui in Psalmos, Iobum &c. paraphrasin, scripsit, longissimè dissentit, evidenti satis argumento non unum: sed plures, ipsoq; temporis intervallo longè distantes paraphraseos Chaldaicæ in Hagiographa fuisse autores. Perinde nobis fuerit quam quis illis auctoritatem tribuere voluerit. Interpretes sunt, apud Christiano-

rum

quod falso Jonathanis nomine gaudet, de Messia ex tribu Judâ nasci-
 turo exponit, usq; adeo ut ipsi hodierni Judæi agnoscant ipsius oraculi
 veritatem, nec quicquam habeant quod ad argumentum hoc & Para-
 phrastarum *συμφωνίας* reponere possint. Idem Legis Interpretes opti-
 mè meo judicio interpretatus est votum illud, quod in solemnibus 12. filio-
 rum benedictione, venerando, jamq; moribundo Seniori Jacobo ex-
 pressit pia Salvatoris futuri recordatio: **לְיִשׁוּעַתְךָ קוּיָתִי יְהוָה**
 Luth noster: **Ich warte auff dein Heyl.** At Onkelos inter
 alia ita hic *μεγαλειαι*: *Non expecto redemptionem Gedeonis, nec*
salutem Samsonis, que est transitoria. **כְּבִרְתָּ לְפִוּרְקָן דְּמִשְׁחָא בֶר**
דָּוִד רַבָּה *Sed expecto redemptionem Christi filij David, qui venturus est*
ad adducendum filios Israel, cujus redemptionem desiderat anima mea;
 quæ verba, licet in Buxtorfianis Bibliis desiderentur, in accuratissimis
 tamen exemplaribus videre licet, & etiamnum in illo quod Operi Com-
 plutenfi & Regio Hispanico à Fr. Ximeno & Ariâ Montano est insertum
 reperiuntur: quam Complutensis editionis lectionem confirmat, quod in
 Targum Hierosolymitano similis ferè, quâ versum hunc, paraphrasis
 extet: **אמר אכונן יעקוב לא לפורקניה דגרעון בר יואש סכרת**
נפשי רהיא שעה ולא לפורקניה דשמשון רהוא פורקן עבירי
אלא לפורקנא דאמרת במימך למיתוי לעמך בני ישראל
ליה לפורפנך סכרת נפשי *Dixit Pater noster Jacob: non redemptionem*
Gideonis filij Jona nec liberationem Simsonis desiderat anima mea: illa
enim fuit temporalis: hæc transitoria: sed redemptionem, quam promi-
sisti in VERBO TUO, ad adducendum eam super populum tuum filios
Israel, illam, inquam, liberationem expectat anima mea. Utrumq; sane
 à Paraphrastis Chaldæis, quibus excepto Mose & Prophetis, majoris
 antiquitatis & auctoritatis Judæi non habent, illustre de Messia & spiri-
 tuali per illum liberatione testimonium, ad quam etiam Sanctum Pa-
 triarcham hoc pio voto respexisse, nullum nobis est dubium. Non
 possum, quin ex eodem Legis Interprete adhuc unū vel alterum locum
 adducam. Sunt qui Luthero diem dicant neglectæ veritatis Hebraicæ
 in interpretatione verborum: **יתר שאת יתר ען** quibus amissæ per
 incestum dignitatis memoriam Rubeni filio reficit in benedictio-
 ne seu potius maledictione moribundus Jacobus. Reddidit ille: **Der**
Oberst

Oberst im Opfer vnd der Oberst im Reich. At ego Lutherum o-
 mium optimè & magno cum verborum singulorum pondere
 dicentis intentionem hic expressisse, dico: rationes illius versio-
 nis alias in interpretatione illius capituli dabo. Nec rationem sal-
 tem Grammaticam: sed & autoritatem hic habuit Lutherus noster,
 tum Ebreorum commentatorum, tum Paraphrasta Chaldaei Once-
 losi: ita enim Onkelos hic $\mu\epsilon\alpha\phi\epsilon\lambda\epsilon\iota$: ראובן בכרי את חילו
 וירש תוקפי: optimè expressit illud: quo nomine Primogeniti salutabantur, ut patet ex Deut. 21.v.17. Pergic:

לך הוא חזי למסב תלתא חולקין בכורתא כהונתא ומלכותא
 quæ verba ita Germanicè exprimerem: Dir ô Ruben, als meinem
 erstgeborenen / hetre billig gebüret das dreyfältige Recht des erstgebor-
 nen/nemblich zweyheit der Erbschafft: das Priestersthumb/ vnd Königt-
 reich / oder du hetrest billig als mein erstgeborener seyn sollen der Oberst
 im Opfer/ vnd Oberst im Reich/ sed quia fuisti levis sicut aqua &c.
 תרתא i. e. non eris ויתר שאת ויתר &c. similis fèrmè est ex-
 positio in Targum Hierosolymitano, quod pariter extat in Legem:

חזי הוא לך למסב תלתא חולקין ויתר על אחך
 בכורותא כהונתא ומלכותא ועל דחטית אתיהובת בכורותא
 ליוסף ומלכותא ליהודה וכהונתא רבתא לשבטא דלוי

i. e. Tibi ô Ruben, veluti primogenito convenisset, ut tres pra fratribus tuis
 portiones accepisses: Primogenituram sc. Sacerdotium & regnum sed
 quoniam peccasti, fili mi, data est primogenitura tua (ius capiendi duas
 hereditatis portiones vid. Deut. 21. 15. 17. 1. Chron. 5. 1. 2) Josepho: regnum
 Jude: Sacerdotium magnam tribui Levi. ubi simul triplicem primo-
 geniti V. T. præminentiam seu dignitatem tum Ecclesiasticam, poli-
 ticam, & terrenam in herciscundâ duplici portione olim obtinuisse do-
 cet: sed de hoc alibi. Sunt tamen in hoc ipso Paraphrasta loca, sed
 numero pauciora, quæ minus doctioribus probantur: sic illud Gen.
 22. 18. התברכו בורעך כל גויר הארץ. (ου λέγει τοῖς σπέρματι
 ὡς ἐπὶ πατρῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἐνός· καὶ τῶ σπέρματι ἕς ἐστὶν γενεῆς
 verba sunt Apostoli in Epistolâ ad Galatas c. 1. 3. 16.) At in-
 terpres Chaldaeus reddidit: ויתברכון ברורל בנך כל עממי ארעא

Et benedicientur propter filios tuos omnes populi terra. Illud addo hunc
 Interpretem ante Talmud quidem Babilonicum, (quod in Tr. מגילה
 expresse ejus meminit: חרגים של תורה אונקלוס הגר אמרו)
 at post *ἐνοσίχωνος* seu adventum Salvatoris nostri vixisse primo vel
 secundo seculo. Nusquam, quod sciam in vel Talmudis vel משניות
 mentionem facit: Christianos tamen in uno vel altero loco arrodit.
 Exemplum esto illud Exodi 12. 43. ubi mandatum de Pesach est:
 כל בן נכר לא יאכל בו LXX. πᾶς ἀλλογενὴς οὐ ἐδέσται ἀπ'
 αὐτοῦ. At Onkelos: כל בן ישראל ראשונה לא יכול ביה
Omnis filius Israel, qui fuerit Apostata, vel qui à religione Judaicâ defe-
cerit ad Christianam (hos enim olim משומרים hodie מלשינים
 vocant) *non comedet ex eo.* Sic illud in Bileam benedictione;
 הא עממא בלחוריהון עתירו: *expressit: דרוסנון עלמנו*
Eccc populus, qui futurum est, ut solus possideat secu-
lum: quam tamen esse perversionem verborum, docet id quod ibi-
 dem addit Bileamus: ובגוים לא יהשב: non magnificam illis
 solis universi seculi possessionem: sed peculiarem, & certis limitibus
 determinatam Palaestinae inhabitationem praedicendo: Sunt illo-
 rum locorum plura, quae nunc brevitatis amore subens examinare
 supersedeo. Jonathanem dixi puritate quidem Chaldaicâ lingua
 Onkeloso esse infer orem, plurima tamen de Messia vaticinia dextrè sa-
 tis explicare, religionem nostram Christianam saepius illustrare, fabu-
 las etiam rarissimè usurpare. Id similiter uno vel altero testimonio
 probasse, nunc sufficiat. Primò igitur Synagogam Judaicam Jona-
 thanis adhuc tempore שלוש הגופים vel באחרות שלושה הגופים
 שלושה הגופים in essentiae divinae unitate Trinitatem personarum piè credi-
 disse satis ex ipso Jonathane potest evinci. Filium DEI vel trecenties
 מימרה (usitato Chaldaeis nomine) seu Verbum item גבורה seu
potentiam vocat: utriq; tribuit aliquoties & praepimis Esaia 45. 12.
 f. עבדת שמיא ובריאת ארעה ואנשא עלה. *Creationem caeli,*
terra, & hominum super eam. Δυναμιον igitur δυναμιον & מימר
 עצמותו f. *δυναμιον* quem non nisi DEUM oportet esse, illum
 intellexisse ne dubitare quidem licet. Utraq; denominatio N. T. Scri-
 pturae satis est familiaris, quae & δυναμιον & *δυναμιον* vocat DEI
 filium. Quin expresse nomen DEI gloriosum tribuit illi מימרה
 seu

seu Verbo. Sic Esa. 10. v. 20. Elaias dereliquis Israelis prædicit fore
 ut innitantur על וי קרוש ישראל. Quid hic Chaldæus Jona-
 than? fore dicit ut innitantur על מימרא דיי super Verbum Domini,
 quod ipsum Verbum sit קדישא דישראל sanctus Israelis. En cla-
 rissimum Paraphrastæ testimonium de verâ Messia divinitate & perso-
 nalitate. Sic quod Propheta dicit cap. 45. 16. ישראל נושע ביהוה
 Jonathan reddidit: וישראל ותפריק במימרא דיי פורקן על כוונא
 במימרא דיי יזכון וישתבחו כל זרעא דישראל. Sic v. 24. & 25.
 Propheta dixerat ביי יצדקו כל-זרע ישראל Sunt talia loca pluri-
 ma, quæ recensere nec temporis nec instituti mei ratio concedit. Sic Spi-
 ritus Sancti verâ divinitatem & distinctâ personalitatē manifestè docet,
 & eo inspirante locutos esse dicit Sanctos DEI homines in Paraphrasi c. Esaiæ
 quadragesimi v. 13. מי תכון את-דברו יהוה ואיש עצמו וודיענו
 מן הקין ית-דברו קורשא מן הקין ית-דברו קורשא
 בפרם כל-נביאיא הלא יהוה וצדיקיא עברו מימריה

Quis direxit Spiritum Sanctum in ore omnium Prophetarum? Nonne
 Dominus & iusti faciunt verbum eius &c. Inferni vel Gehennæ sæpè:
 nunquam talis, quæ hodie cum Pontificiis Judæi somniant, purgatorij
 meminit. In cap. Esa. 33. describit illam per יקרות עלם sempiternum
 incendium, ibi dicit esse domicilium illorum, qui moriuntur
 morte secundâ וימותון מותא הניינא quod quid aliud est,
 quam quod D. Joannes in Apocalypsi suâ c. 21. dicit: Τοῖς ἀπίστοις καὶ
 ἀσεβαστοῖς καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι ὁ μέγας ἄν-
 τῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ ὅ ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.
 Freqvens est apud hos Paraphrastas Mortis Secundæ mentio. Sic quod
 in suprema benedictione filiorum Israel Mosche dicit: וחי ראובן
 ואל ימורו Vivat Ruben & non moriatur, Chaldæus exponit:
 וחי ראובן בחיי עלמא ומותא הניינא לא ימות אל וימות
 in vitâ æternâ, & non moriatur morte secundâ: pulchrè illud וימות
 Non moriatur explicat per מותא הניינא Mortem Secundam, quo-
 modo plurima etiam explicanda sunt Scripturæ N. T. dicta, ut illud
 quando Joh. 8. st. Salvator de homine credente dicit: & μὴ θεί-
 ησῃ θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Hoc saltem notari velim, phrasin illam
 τὸ θανάτου τὸ δευτέρου seu Mortis Secundæ, ut & illas, quæ Filium
 DEI λόγον ἰσὺν ὀνόματι vocant N. T. Scriptores, in vetustâ Judæorum
 C Syna

dicit, verumq; DEUM. Ita enim *παραφραζει* locum illum:
 רבי אתילוד לנא בר אתוהב לנא וקביל אוררתא עלוהי
 למטרה ואתקרי שמוה מן קדם מפליא עצה אלחא גברת
 קים לעלמיה משיחא דשלמא יסגו עלנא ביוכוהי
 quæ verba sic interpretor: *Parvulus, qui natus est nobis, fillus datus est nobis, & suscepit legem super se, ut servaret eam, & vocabitur nomen ejus à facie admirabilis consilio: DEUS fortis, permanens in æternum, Messias seu Christus, cujus pax multiplicabitur super nos in diebus ejus.* Eundem verò, quem סימרא דוי vocat, etiam משיחא דוי seu unctum vel Messiam Domini *Κυρίου* ut Luc. 2. 26. vocat, quem illum pro vero DEO agnovisse, patet tum ex illis, quæ supra memini locis, tum ex clarissimo loco Esa. 28. 5, ubi in Hebreo habetur: *ביום ההוא יבוא עלינו משיחא דוי*. Hic Jonathan reddidit illud *כלילה דחררה* per Messiam: *In tempore illo erit Messias in coronam gaudij &c.* Sic ejusdem *ἐνσωματώσων* quâ ὁ λόγος σαρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν egregie describit in translatione capitis n. v. 1. *ויצא חסר מגוע ושי ונצר משרשו יברה*. Quis ille חסר? Respondet Jonathan: *יפוק מלכא מבנוהי דישוי* *Egredietur Rex de filijs Isai.* At quis Rex ille? pergit: *משיחא מבני בנוהי דחרבי* *Et Christus de filijs filiorum seu seris nepotibus Davidis progeminabit.* Idem caput רוחנית eleganter ad Messiam accommodat versum sextum: *ביום ההוא יבוא עלינו משיחא דשלמא בארעא* *Messia Israelis multiplicabitur pax in terrâ &c.* v. 10. *ישא אשר עומד לנם עמים אליו גוים ידרשו* *Quis ישא אשר עתיד דיקום ארה* *filius filiorum Jesse* *משיחא דישוי* *Messias sc. qui futurus est ut stet in signū populorum cui regna obedient.* Caput etiam 53. de Messia interpretari incipit: quod enim ibi dicitur: *הנה ישכיל עברי ירום וגשא* *הא וצלח עברי* Paraphraustes Chaldaeus reddidit: *משיחא ירום ויסגו ויתקוף לחרא* *i. e. Ecce prosperabitur servus meus Messias seu Christus: exaltabitur & elevabitur & confortabitur nimis: sed in ipsâ, ut jam antè dixi, accommodatione aliquot versuum ipsâ tanti mysterij sublimitas illi fuit eo præprimis umbrarum tempore ἀνεξαρτίας: hinc fit ut ad Synagogam Judaicam applicet, quæ de Messia interpretari debebat, non sine magnâ verborum perversione:*

sione: Sic quod de profundissimâ nostri Messia exinanitione prædicat Propheta v. 14.

מִשַׁחַת כְּאִישׁ מֵרֵאשִׁית הָאָרֶץ מִבְּנֵי אֲדָמָה

Jonathan de domo Israelis exponit: בית ישראל הוא השך בנינו עממיהוזהו מבני אנשא i. e. Domus Israel erit pauper inter populos visio eorum & splendor eorum à filiis hominum: quanquam statim illum, qui proxime sequitur versum, rursus de Messia interpretetur. די וברר עממין סגיאין עלוהו ושתקון מלכין ושוון ידוהו על פרוכהו qui asperget pulos multos, super quem conticescent Reges admovendo manus super os suum &c. Quod si quis hic Interpretem falsitatis & malitiæ arguere voluerit (quem nos commiseratione potius ob illorū, quibus paraphrasin scripsit, temporum V. T. statum, prosequimur) ille eadem operā vel è mundo tolleret illam, tam celebrem LXX. translationem, quæ usq; adeo suam cœcitatē, ruditatē etiam in Prophetarum translationibus ostendit, ut dubitem, an digna sit illa præprimis, quæ hodie ita audit, vel Doctorum Virorum lectione, vel LXX. virorum translatione, quod per exempla satis numerosa demonstrari poterat, si mei nunc id esset instituti. Possem plura ex hoc ipso Propheta meæ assertionis testimonia vobis exhibere, per ceteros etiam Prophetas decurrere, & cum Hebraicâ veritatē nostraq; religione collatam Jonathæ interpretationem vobis sistere, nisi id in futuris lectionibus necessariò sæpè faciendum esset, & promissorum superiorum memoria de Targum Hagiographorum, pauca similiter dicere me juberet. Unum tamen vel alterum locum attingam. Igitur Jeremiæ 25. 5. Ecce dies veniunt, dictum Domini & excitabo Davidi צמח צדיק &c. quis ille צמח צדיק Targū constanter respondet אקים לדוד משוחא דצדיקיא וימלוך Excitabo Davidi Messiam justorum, & regnabit Rex & prosperabitur & faciet judicium veritatis & justitiam in terra: In diebus ejus יתפרקו דבית יהודה & יתפרקו דבית ישראל יערי לרחצן Et Israel habitabit confidenter: ודין שמיה דיהון קרן ליה יתעברו לנא זכון Et hoc est nomen ejus quo vocabunt eum: Fient nobis justitia à Domino in diebus ejus. De Leviticæ Legis & regni corporalis Judaici abrogatione: Judæorum item באחרית הימים ad regnum Christi spirituale conversione præclarè vaticinatur Hoseas c. 3. 4. 5. Diebus multis desiderabunt Israelita sine rege vel principe, & sine

Et sine Sacrificio &c. Postea verò revertentur filij Israël, Et quærent
 Dominum DEUM suum ואת דוד מלכם & Davidem regem suum.
 Quis ille David Rex Israelitarum, à Judæis quærendus? Respondet
 Targum: בחר כו יחובון בני ישראל וישמעון למשיחא בר
 דוד מלכהו Postea reversi obediunt Messia filio David Regi suo
 Vocatur igitur Messias hoc in loco David, quia est ex semine Davidis
 וְיָבִיט אֶל אֲרָצָהּ, quæ Jonathanis interpretatio planè convenit cum do-
 ctrina Evangelicâ & Apostolicâ: quomodo præclare Rabbinus Don
 lizchaz Abarbinel in expositione ultimæ Chaggæi Prophetiæ dicit:
 Messiam promissum sæpè illorum denominari nomine ex quorum
 nasciturus erat semine וְהוּא דוד והוא יהיה המשיח הוא יהיה זרבלל
 להיותו מזרעו ולהיותו חוסר מגוע ישי i. e.

Rex Messias est & vocatur David, quod fuerit ex semine Davidis vel quo-
 niam fuit virgula è trunco succiso Isai prodiens & surculus è radicibus
 ejus efflorescens Esa. II. v. 1. De utraq; tum eâ, quæ est ex virgine tem-
 porali: tum eâ quæ est ex Patre, æternâ Messia generatione præclare
 vaticinatur Micha c. 5. 1. digitis intendens in locum nativitatis Christi
 corporalis Berlehem, ex quo prodiurus erat מושל בישראל cujus
 egressiones sint מקדם מימי עולם ab initio, jam inde è diebus seculi.
 Quis מושל ille? Respondet Targum Jonathanis: Messias: מנך ברת
 לחם קרמי ופוק משיחא למהוה עביר שולטן בישראל דר
 וְיָבִיט אֶל אֲרָצָהּ. שמיה אמיר מלקרמין מימי ערמין
 me prodibit Messias, ut sit faciens dominium in Israele, cujus nomen dictum
 est jam inde ab initio, à diebus seculi. Possem per loca longè plurima
 in Prophetis decurrere, nisi de Targum quoq; Hagiographorum pauca
 quædam commemorare constituisset. Dixi supra: Targum Hagi-
 graphorum varios autores habuisse, superioribus etiam recentius esse,
 Arguit id Dialectus impurior, & gemina sæpè eaq; diversissima loci unio
 expositio, ut Psal. 110. &c. quod, nisi temporis, quod ad profitendum
 jam mihi superest, ratio vela contrahere juberet, in uno vel altero lo-
 co vobis exhibere possem. Fiet id alias in alicujus Psalmi resolutione,
 quam postulabit occasio. Illud tamen, quod in Psalmos extat Targum,
 licet suos habeat errores gravissimos & reprehensione dignos, cæte-
 ris est præstantius. At id, quod in Canticum Canticorum, Threnos
 Jeremiæ &c. extat Targum, confusum planè est, impurum, fabulosum,
 meoq; judicio nec lectione, dignum Chaos, ipsaq; profixitate suâ Le-

& ori molestum. Ad solum Cantici Titulum vel *המנוחה* quæ est: *שיר השירים אשר לשלמה* tam prolixus est Paraphrasta, ut illius paraphrasin in illa 4. verba recensere, mihi non liceat per temporis angustiam. Recenset ibi *עשרתי שורתא דו אתאמרו בעלמא דרין decem* (scilicet cantica quæ dicta fuerint in hoc seculo, quibus omnibus excellentius sit hoc Canticum: *דואמר שלמה נביא מלכא בישראל ברוח נבואה קדם רבין כל עלמא* quod dixit Salomon Propheta & Rex Israël in Spiritu Prophetiæ coram Dominatore omni seculi. Sic v. 2. illius Cantici: *ישקני מנשיקות פיהו כי טובים* אמר נביא שלמה ברוך שמה יהוה *דוהב לן אוריתא על ידוהי דמשה ספרא דבא כתיבא על חרין לוחי אבניא ושחא סררי משנה ותלמורא בגרסא*

i. c. Benedictum sit nomen Domini qui de dit nobis legem per manus Moysi scriba magni, inscriptam duabus tabulis lapideis & sex ordinibus Mischnab, ac Talmud cum lectione. Ex quo loco simul manifestè satis apparet, hoc Targum & Mischnâ (quæ constat sex ordinibus, ut sunt סדר סדר זרעים זמנים נשים סדר נזיקים קדשים מהרות & Gemarâ seu toto Talmud Babylonico, adeoq; quinto post Christum seculo, quo Talmud illud demum fuit absolutum, posterius esse: meminit enim expressè tum sex *סדרים* qui sunt in Mischna, tum Talmudis, per quam vocem specialiter ita sumtam, Gemaram alteram Talmudis partem intelligit, quam tamen per insignem vel malitiam vel audaciam non veritus est, ad ipsius Moysi & scriptæ Legis antiquitatem referre, quin in hoc ipso Cantico c. 5. 10. *DEUM* ipsum dicit interdum quidem *studere* *בשרין וארבעה ספרין* f. 24. librû Bibliâ, noctu verò *בשחא* *סררי משנה* in sex illis, quos supra recensui, ordinibus Mischna. Sic in ejusdem, quod dixi, Salomonis Cantici Targum frequentia DEI Salomonis, Moysi, exulis Synagogæ Judaicæ miscetur colloquia: Sic plurimæ historiæ de exodo ex Ægypto, de Pharaonis submersione, Israelitarum miraculosâ liberatione, Legû Mosaicæ promulgatione, Israelitarum in Babylonem deportatione, utraq; urbû Jersusalaim per Nebucadnezarem & Titum Vespasianum expugnatione sine ulla connexionis observatione confunduntur: fabulæ de Mose in cælum ascendente, tabulas duas ex Sapphiro throni divinæ gloriæ excidente (*חרין לוחי אבניא חציכות*) *בספיר כורסי יקרי* v. II. c. I.) de futurâ mortuorum Israëlû ex monte olivarum egressione, in captivitate mortuorum, *סב תרâ ad montem solum*

כד יחזן מותיא עתיד לאתבועא טור) *illum devolutione c. 8. 5.*
 משחא וכל מותיא דישראל עתידין למפק מתחותיהו ואפילו
 צדוקיא דמיתו בגלותא עתידין למיתו אורח כוכיא מלרע
 לארעא ונפקו מן תחות טור משחא ורשיעיא דמיתו
 ואתקברו בארעא דישראל עתידין למהווחון רמון הוכמנא
 אכנא דרמי גבר i. e. cum reviviscant mortui scindetnr mons oliva-
 rum, & omnes mortui in Palaestina egredientur ex eo. Quin etiam justis
 sed in captivitate mortui venientes per viam spinarum sub terra egredien-
 tur ex eo. Impij vero licet in terra Israelii sint & mortui & sepulti pro-
 jicientur sicut projicitur Vir lapidem &c.) Judaeorum in Canaan reductione
 (v. ult. c. ult. & alibi בצערן ומסתכל בזערו בן ויתפרוק יתו
 ובסגופו משמי מרומא ער זמן די תתרעו בן ויתפרוק יתו
 ויתעל יתו על טורא דירושלם Tu, o DEUS, contemplaberu nos
 & advertes ad calamitates nostras & exilium nostrum, ex caeli excelsis,
 usq; ad tempus, quo beneplacitum erit tibi in nobis, & redemptos nos intro-
 duces ad montem Hierosolymorum) Sacrificiorum redinstauracione (ותמן
 קדמן קטורת בוסמנין ibi rursus adolebant Sacer-
 dotes coram te incensum aromatum) & nescio quae non otiosorum ho-
 minum somnia ibi commemorantur. Sic quae de primâ Templi & ur-
 bis incineracione conqvestus est Jeremias, ea Targum detorquet ad ul-
 timam, quae à Tito Vespasiano facta est, illius gentis & urbis *πρωλε-*
θειαν, multa conqverens de Romanis: *והטמוס ואספסויאנוס*
qui venerint cū Tito Vespasiano & extruxe-
rint machinas contra urbem Sanctam Thren. I. 19. Sic Christianis *πρω-*
λεθειαν *פּוּרענוּתָא* reciprocã precatur, Constantinopoli inprimis,
 quam urbem dicit Idumaea exstructam in Armenia (בארמנא רעוץ)
 desolandam pariter à Parthavai, quo nomine Per-
 sas eum intelligere putô, quos versu sequenti, nescio quo Spiritu Pro-
 phetico, venturos predicat ad oppugnandam planaq; desolandam urbem
 Romam *יתון פרסאי ויעיקון לך ברתא דאדום* Venient persae
 & angustabunt te urbem Edom) *Judeos vero ex captivitate Romanâ*
liberatum iri per Messiam, & Eliam Sacerdotem magnum. על ידו
 דמשורא ואליתו כחנא רבנא. Breviter, Auditores, pro insti-
 tuti mei ratione, quid de paraphrasibus Chaldaicis sentire vos velim,
 expo-

exposui: quod ut facerem necessarium fore putabam, quod in futuris
 prælectionibus tum publicis tum privatis, sæpius illos allegandos esse
 prævidebam: ex quâ collatione illud simul manifestè patet: *Religio-*
nem nostram Christianam non saltè vetustissimè Ecclesiæ Judaicæ: Sed
Græcicæ quæ Christi secula proximè antecessit, & Jonathanis tempore floruit,
Synagoga Judaicæ in præcipuè nostræ orthodoxiæ capitibus habere testimo-
nia: modernam verò Judæorum Synagogam planè esse Apostaticam, hoc est
illam dudum iam & tempore Paraphrastæ illius in Hagiographa descivisse
non à primæ saltè: sed & posterioris & Messie nostri in carnem nati
temporibus propioris, Ecclesiæ Judaicæ doctrinâ. De cæteris, quæ super-
 sunt, satis ardua, & quæ sigillatim proponantur dignissima, in futuris
 publicarum lectionum exordiis semper quædam commemorabo.
 Nunc saltè, quod superest, crastino die, à Prophetarum monumentis,
 in quibus summam reperire licet sermonis Hebraici & puritatem, &
 singularem majestatem, me feliciter auspiciari velle, publicè profiteor.
 Textum ex ipsis fontibus vobis fundamentaliter exponam, in difficilio-
 ribus analysin Grammaticam semper ostendam, connexionis ratio-
 nem, & distinctam vocum phrasiumq; singulariorum significationem,
 ex ipsis Lingux S. visceribus vobis reddam: Rabbincorum etiam expo-
 sitiones, ubi necessum fuerit, proponam, eandem, si sit accurata, com-
 mendaturus, si perverla, nostræq; veritati contraria, rejecturus vel op-
 pugnaturus. Religiosè etiam memor ero tritæ illius Hebræorum sen-
 tentiæ: **מי שאינו יודע מה למעלה ומה למטה בספרים הפר**
דברו אלהים חיים: *Quicumq; non observat quod supra & infra in*
libris scribitur, ù pervertit verba DEI viventis: accuratam igitur accen-
tuationis rationem habere nos decet, & seriò statuere: Nullum in totâ
Scripturâ Hebraicâ esse apicem, qui à Spiritu S. non sit profectus: in nulla
proinde S. Scripturâ vel apice vel verbo, modo id accuratè consideretur,
summam non elucere excellentiam, adeoq; vel minima, si tamen in his li-
teris quid est minimum, summâ cum religione esse consideranda. An-
nuat modò nostris conatibus ille, à quo

πίστει δόσις ἀραγή καὶ πᾶν δάριμα τέλειον

quanquam dubium non est, quin DEUS studia & labores eorum pro-
 moturus sit, qui in Sacris Scripturæ Divinæ libris intelligendis, quæ-
 ram poterunt, operam & industriam ponunt,

D I X I,

